

STATENS SIVILRETTSFORVALTNING

Justis- og beredskapsdepartementet
Lovavdelingen
Pb 8005 Dep
0030 OSLO

Deres dato
31.03.2014

Deres referanse
14/982 EP KKF/KTU/bj

Vår referanse
2014/1051 AKN

Vår dato
01.09.2014

Høringsuttalelse - ny arvelov NOU2014:1

Vi viser til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev av 31. mars 2014 med forslag til ny arvelov.

Nedenfor følger Statens sivilrettsforvaltnings merknader, som anses å ha betydning for vergemålsområdet og stadfestelse av testament.

Vergemålsområdet

Utredningens punkt 6.2.9 side 80 første spalte

Oppnevning av setteverge dersom gjenlevende er verge for en arving som er under vergemål. Settevergen får en kontrollfunksjon og skal passe på at gjenlevende ikke foretar disposisjoner som går ut over hans eller hennes rådighet. Utvalget mener det ikke lenger er behov for en egen regel om særskilt påbud om oppnevning av setteverge ved uskifte i arveloven, tilsvarende dagens § 15. Begrunnelsen er at vergemålsloven § 34 anses som tilstrekkelig hjemmel.

Bestemmelsene etter arveloven håndheves ofte av ikke-jurister, og det kan derfor, av pedagogiske årsaker, være grunn til å beholde bestemmelsen i nåværende arvelov § 15 om oppnevning av setteverge når ektefelle som også er verge for mindreårig sitter i uskifte etter avdød ektefelle/samboer. Dersom bestemmelsen videreføres, bør den utformes språklig slik at den omfatter både gjenlevende ektefelle og samboer i uskifte (som også fordrer endring av forskrift av 15. februar 2013 nr. 201 til vergemålsloven § 3).

Utredningens punkt 6.2.13.3 side 85 annen spalte

Om gavesalgsregelen i nåværende arvelovs § 19 og at det etter utvalgets syn bør legges opp til at gavekompetansen etter arveloven begrenses til det som følger av skikk og bruk, tilsvarende vergemålsloven § 41 første ledd.

Statens sivilrettsforvaltning mener at bestemmelsens ordlyd bør formes så likt vergemålslovens ordlyd som mulig, slik at normen for hva som ligger innenfor skikk og bruk kan utledes av begge lovverkene og gi et bredere rettsgrunnlag for forståelsen av begrepet.

Utredningens punkt 8.3.2 side 97 første og annen spalte

Om stadfestelsesordningen og mindreåriges adgang til å testamentere over midler de har disposisjonsrett over etter vergemålsloven § 12.

Postadresse
Postboks 8027 Dep
0030 Oslo
www.sivilrett.no

Kontoradresse
Holbergsgate 1
Org. nr.
986 186 999

Telefon
22991325

Saksbehandler
Ann Kristin Netland
Direktetelefon
22991361

E-post
ann.kristin.netland@sivilrett.no
post@sivilrett.no

Statens sivilrettsforvaltning støtter en videreføring av stadfestelsesordningen fremfor fast aldersgrense og begrensning til midler stilt til fri rådighet. Det bør heller implementeres som del av retningslinjene for behandlingen av stadfestelse, at det ikke stilles for strenge krav til stadfestelse av testament opprettet av mindreårig over 15 år over midler til vedkommendes frie rådighet.

Utredningens punkt 10.2.4 side 112 første spalte

Om ordlyden knyttet til sinnslidelse og testators psykiske tilstand. Omforent ordlyd med vergemålsloven § 20.

Statens sivilrettsforvaltning mener at bestemmelsens ordlyd bør formes så likt vergemålslovens ordlyd som mulig, slik at normen for hva som ligger innenfor sinnslidelse kan utledes av begge lovverkene og gi et bredere rettsgrunnlag for forståelsen av begrepet.

Utredningens punkt 14.3 side 134 annen spalte

Om innsyn i registrerte testamenter.

Statens sivilrettsforvaltning mener det ikke bare er ønskelig, men *helt nødvendig* med en regel som gir vergemålsmyndigheten, og da først og fremst fylkesmannen rett til å få opplyst om en person under vergemål har opprettet testament som er registrert og oppbevart ved tingretten. Det bør gis en vid adgang for å innvilge fylkesmannen innsyn i testamentet, ev. vedrørende de punkter fylkesmannen konkretiserer i innsynsbejæringen. Fylkesmannen må kunne videreformidle til verge om det er registrert testament, og ev. nærmere innhold der dette har betydning for vergens utførelse av vergeoppdraget.

Utvalgets forslag til § 13 – Uskifte med særskilt livsarving, side 190 første spalte

Utvalgets forslag til lovtekst i første ledd er: «Lengstlevende har rett til uskifte med særskilt livsarving (særkullsbarn eller livsarving til særkullsbarn) etter arvelateren bare hvis denne arvingen samtykker. Hvis den særskilte livsarvingen er mindreårig eller satt under vergemål som omfatter det økonomiske området, jf. vergemålsloven § 22 andre ledd, kreves det samtykke også fra fylkesmannen.»

Utvalgets kommenterer til dette:

«Bestemmelsen viderefører arveloven § 10 og § 28 c andre ledd første punktum om uskifte med særskilt livsarving (særkullsbarn). Som i utkastets § 12 er samtykkekravet foreslått utvidet til alle som er under vergemål som omfatter det økonomiske området. Bestemmelsen om arving under konkursbehandling i arveloven § 10 fjerde punktum foreslås ikke videreført, se punkt 6.2.8 foran. Det er tilføyd i andre ledd at det kan settes vilkår. Dette innebærer ingen realitetsendring fra gjeldende rett, jf. Rt. 1992 s. 374» (vår utheving).

Bestemmelsen inneholder i første ledd en henvisning til vergemålsloven § 22 annet ledd, som omhandler *fratakelse av rettslig handleevne* på det økonomiske området. Men vår forståelse av utvalgets kommentar til bestemmelsen, og mer hensiktsmessig må være å omfatte også alminnelig vergemål *uten* fratakelse av rettslig handleevne, når vedkommende har fått oppnevnt verge med mandat på det økonomiske området. I utvalgets forslag til § 12 er det korrekt henvisning til vergemålsloven § 21 annet ledd. Statens sivilrettsforvaltning mener dette bør klargjøres.

Statens sivilrettsforvaltning stiller videre spørsmål ved hvorfor någjeldende arvelovs § 10 2. og 3. pkt. ikke er videreført i utvalgets forslag til ny lov. Det er hensiktsmessig at også vergen/ev. midlertidig verge samtykker i tillegg til fylkesmannen, og fylkesmannen bør få noen føringer i forhold til når det er nærliggende og naturlig å samtykke på vegne av mindreårig.

Utvalgets forslag til § 25 – Rett til uskifte når lengstlevende gifter seg eller blir samboer side 195 annen spalte

Statens sivilrettsforvaltning mener retten til uskifte bør være i behold selv om gjenlevende blir fratatt rettslig handleevne på det økonomiske området etter vergemålsloven § 22, da dette er mer forenlig med de overordnede prinsippene for vergemålsreformen og at behovet stadig vil kunne være til stede, selv om det er vergen som står for disposisjonene.

Utvalgets forslag til § 54 – Oppbevaring og registrering [av testament] hos tingretten side 208 annen spalte

Statens sivilrettsforvaltning mener hjemmelen også bør åpne for at fylkesmannen kan dele informasjon om innholdet i testamentet med vergen. Dette bør i tilfelle begrenses til deling av informasjon som er nødvendig til utførelse av vergeoppdraget.

Utvalgets forslag til § 63 – Forsvunnen arving side 213 første spalte

Statens sivilrettsforvaltning mener bestemmelsen med fordel kan vise til hjemmel i vergemålsloven.

Stadfestelse av testament

Ved Justisdepartementets brev av 21. desember 2006 ble departementets kompetanse til å stadfeste testamenter delegert med virkning fra 1. januar 2007 til Justissekretariatene, nå Statens sivilrettsforvaltning. Søknader om stadfestelse av testamenter som kom inn etter dette tidspunkt er derfor behandlet av Statens sivilrettsforvaltning. Klageinstans er Justis- og beredskapsdepartementet.

Gjeldende arvelov § 33 - overføring av næringsvirksomhet

Statens sivilrettsforvaltning har ikke mottatt søknader om stadfestelse av testament på dette grunnlaget. Vi anser derfor at bestemmelsen ikke har praktisk betydning, og at det dermed bør vurderes om den skal videreføres i ny arvelov.

Gjeldende arvelov § 34 – handlinger som kan gi grunnlag for arveløsgjøring

Slike arveløsgjøringssaker er foreslått utvidet til også å omfatte arvelaterens ektefelle eller samboer. Forbrytelser en livsarving har foretatt mot arvelaters ektefelle eller samboer bør også gi grunnlag for arveløsgjøring. Det er vår vurdering at forbrytelser livsarvingen begår mot arvelaters samboer eller ektefelle også bør gi grunnlag for arveløsgjøring. Statens sivilrettsforvaltning støtter derfor dette forslaget.

Grunnlaget «å late være å hjelpe arvelataren» er foreslått tatt ut av bestemmelsen. Statens sivilrettsforvaltning mener det kan skape tvil både med hensyn til hva slags hjelp som er adekvat og hvor mye hjelp arvelater kunne forvente. Vi er enig i at det er uheldig med svært skjønnsmessige bestemmelser på arverettens område, og støtter forslaget om å fjerne dette grunnlaget for arveløsgjøring. Statens sivilrettsforvaltning har for øvrig ikke mottatt søknader om stadfestelse av testament på dette grunnlaget. Vi anser derfor at bestemmelsen ikke lenger har praktisk betydning, og at det derfor bør vurderes om den skal videreføres i ny arvelov.

Av hensyn til praktisering av regelverket er det ønskelig med en presisering i forarbeidene av hva som skal til for å fastslå at arvingen «*har gjort seg skyldig til straff for brotsverk mot arvelater*». Det følger av forarbeidene til gjeldende arvelov at det ikke kreves at arvingen er straffedømt for å kunne gjøres arveløs. Det er imidlertid et vilkår at arvingens straffeskyld for forbrytelsen er på det rene. Statens sivilrettsforvaltning har i praksis ikke lagt til grunn strafferettens strenge bevisregler, men at det foreligger klar sannsynlighetsovervekt for at en straffbar forbrytelse har funnet sted. Tilsvarende sannsynlighetsovervekt kreves i

voldsoffererstatningssaker, hvor bevisproblematikken er den samme. I enkelte tilfeller foreligger det straffedom for forbrytelse mot arvelater, men regelmessig er ikke det tilfellet. I praksis kan det derfor oppstå tvil om det er tilstrekkelig dokumentert at arvingen har gjort seg skyldig i en forbrytelse mot arvelater. En slik bevisvurdering blir derfor svært skjønnsmessig. Det ville derfor være hensiktsmessig å presisere i forarbeidene hvilken grad av sannsynliggjøring som kreves, eventuelt en eksemplifisering av skjønnskriterier og hvilken type dokumentasjon som kan være relevant.

En avgjørelse av søknad om stadfestelse av testament etter arveloven § 34 første ledd er et enkeltvedtak, jf. forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav b. Stadfestelsen er en gyldighetsbetingelse, og avgjørelsen er dermed bestemmende både for arvelaters rett til i testament å disponere på den måten vedkommende ønsker, og for arvingens rett til pliktdelsarv etter arvelater i et fremtidig arveoppgjør. Den arvelater ønsker å gjøre arveløs etter arveloven § 34 anses som part i stadfestelsessaken, og har dermed rett til å uttale seg til søknaden om arveløsgjøring. Statens sivilrettsforvaltning tilskriver derfor arvingen slik at vedkommende får anledning til å uttale seg. Vår erfaring er at arvinger i alminnelighet ikke besvarer en slik henvendelse. Manglende besvarelse inngår dermed som ett av flere momenter i den skjønnsmessige vurderingen av om forholdet kan anses klart sannsynliggjort.

I forslaget til ny arvelov § 53 er vilkåret at arvingen må ha gjort seg skyldig til straff for forbrytelse mot arvelater. Den nye straffeloven som ikke har trådt i kraft sonderer imidlertid ikke mellom forbrytelser og forseelser. Ny arvelov § 53 kan derfor bli uklar å tolke når den nye straffeloven trer i kraft.

Gjeldende arvelov § 48 - testament opprettet av personer under 18 år

Statens sivilrettsforvaltning støtter forslaget om videreføring av gjeldende arvelov 48. De fleste søknader Statens sivilrettsforvaltning behandler gjelder stadfestelse av testamenter opprettet av personer under 18 år. Bestemmelsen har dermed en praktisk betydning, og bør videreføres i ny arvelov.

I slike saker har Statens sivilrettsforvaltning krevet at det fremlegges en uttalelse fra overformyndet med en vurdering av om testamentet bør stadfestes eller ikke, eventuelt om det er noe å bemerke til testamentet på bakgrunn av den kjennskap overformyndet har til partene og til arvelaters formue, jf. Justisdepartementets håndbok for overformyndene punkt 8.6.1. Håndboken for overformyndene gjelder imidlertid ikke lenger idet ny lov om vergemål trådte i kraft 1. juli 2013. Håndboken er heller ikke erstattet. Etter den nye vergemålsloven har Fylkesmannen overtatt overformyndenes tidligere oppgaver. Statens sivilrettsforvaltning har derfor lagt til grunn at Fylkesmannen også har overtatt overformyndenes oppgave med å avgi uttalelse i saker etter arveloven § 48. Vi antar det kan være hensiktsmessig at fylkesmennene orienteres fra departementet om at de skal avgi uttalelse i forbindelse med søknad om stadfestelse av testament fra mindreårige.

I praksis er det lagt til grunn at arvelater bør være 12-13 år før det kan antas at vedkommende har et bevisst forhold til hvordan egne midler skal fordeles etter vedkommendes død, jf. Ot.prp. nr. 61 (1987-88) side 8. Hvilken alder som kreves må imidlertid vurderes konkret. Det er ikke nok at den mindreårige har forstått innholdet av disposisjonen, og at denne i seg selv fremstår som naturlig. Den mindreårige må også ha hatt en noenlunde rimelig evne til å vurdere de hensyn som gjør seg gjeldende. Det bør derfor fremgå at arvelater har forståelse av hva disposisjonen innebærer. I enkelte tilfeller kan imidlertid den mindreåriges sjellege utvikling være er varig svekket, slik at arvelater selv i 16 – 17 års alder ikke forstår testamentets innhold og virkning.

At arvelater har en dokumentert varig svekket sinnstilstand, vil i alminnelighet innebære at arvelater ikke får større forståelse for et testaments innhold og virkning på et senere

tidspunkt. Statens sivilrettsforvaltning har behandlet en sak som gjaldt søknad fra en arvelater på 13 år som hadde en varig svekkelse av sinnstilstanden. Videre var det usikkert hvor lenge han kom til å leve, slik at stadfestelse av testamentet var av stor betydning. Arvelater var avvist av sine foreldre, og hadde vært under barnevernets omsorg i en årrekke. Av testamentet fremgikk at arvelater ikke ønsket at hans biologiske foreldre skulle arve ham, men at hans biologiske søsken istedenfor skulle arve. Testamentet var godkjent av arvelaters fosterforeldre, barneverntjenesten og økonomisk verge. Videre var testamentet påført påskrift fra vitner som nevnt i arveloven § 50. Statens sivilrettsforvaltning fant å måtte avslå søknaden fordi arvelater ikke forsto testamentets innhold og virkning. Et testament fra en mindreårig som ikke er stadfestet er ugyldig, og senere domstolsprøving av testamentet er dermed avskåret. Statens sivilrettsforvaltning mener derfor det bør vurderes nærmere hvordan slike søknader skal håndteres.

Gjeldende arvelov § 73 om bortfall av arverett

Bestemmelsen i arveloven § 73 femte ledd er foreslått videreført i ny arvelov § 59 femte ledd. Statens sivilrettsforvaltning støtter Utvalgets syn i dette.

Med hilsen

Thomas Laurendz Bornø
assisterende direktør

Elektronisk godkjent

Anne Line Hovland
fagdirektør